

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ЮРІЯ ТЮТЮННИКА В СТАНОВЛЕННІ РЕДАКЦІЙНОГО СЕКТОРУ ВУФКУ (матеріали й документи)

У статті аналізується діяльність Юрія Тютюнника на посаді секретаря редакційного сектору ВУФКУ. До наукового обігу вводяться документи з означеної проблеми.

Ключові слова: Юрій Тютюнник, ВУФКУ, редакційний сектор.

В статье анализируется деятельность Юрия Тютюнника на посту секретаря редакционного сектора ВУФКУ. В научный оборот вводятся документы по данной проблеме.

Ключевые слова: Юрий Тютюнник, ВУФКУ, редакционный сектор.

The article analyzes the activities of Yurii Tiutiunnyk as Secretary of the VUFKU editorial sector. In the scientific circulation are introduced documents on this issue.

Keywords: Yurii Tiutiunnyk, VUFKU, editorial sector.

Широкому загалу Юрій Тютюнник насамперед відомий як військовий діяч, активний учасник Визвольних Змагань українського народу 1917–1921 років за свою незалежність. До речі, саме нижня хронологічна межа (1921 рік) Визвольних Змагань (або ще більш вживаної назви — Українська революція) безпосередньо пов'язана з Ю. Тютюнником. Йдеться про другий Зимовий похід 1921 року, метою якого було підняти в Україні антибільшовицьке повстання. Його очолив генерал-хорунжий Юрій Тютюнник. Про підготовку до цієї акції (яка здійснювалася в Польщі) знали радянські органи безпеки. А тому похід зазнав невдачі, а 359 його учасників потрапили до полону й були розстріляні більшовиками під Базаром.

Тоді Тютюнникові вдалося уникнути полону й повернутися назад до Польщі (де містилися табори інтернованих вояків армії Української Народної Республіки). Однак більшовики цього не вибачили й робили все можливе, аби знешкодити його в різний спосіб. І не випадково: після другого Зимового походу для радянської влади Тютюнник став ворогом № 2 (перша сходинка незмінно залишалася за Симоном Петлюрою...).

Агенти ДПУ спланували спецоперацію під кодовою назвою «Тютюн», метою якої було вивести генерал-хорунжого Юрія Тютюнника з-за

кордону на територію червоної України. Інспірувавши створення в Києві повстанського центру — «Вищої військової ради» — чекісти активно розпочали «запрошувати» Тютюнника її очолити...

Хоч яким це видається дивним, але досвідчений бойовий генерал повірив у міфічний повстанський центр. Та й як було не повірити, коли в його існуванні переконували бойові побратими (які, як виявилось, були завербовані чекістами). Юрія Тютюнника заарештували в ніч з 16 на 17 червня 1923 року щойно він перетнув румунсько-український кордон...

Незважаючи на вимоги з Москви щодо страсти, українським чекістам удалося переконати центр зберегти Ю. Тютюнникові життя. Керувалися вони, звісно, не добрими намірами (що взагалі для більшовицьких репресивних органів ніколи не було характерним), а більш прагматичними міркуваннями: навіщо знищувати одіозного генерала (стало ще б одним мучеником більше), тим більше, що під арештом ніякої загрози для радянської влади він не становив. А от використати його в політичних, пропагандистських цілях — то зовсім інша річ.

Справу організували таким чином, що Ю. Тютюнник нібито добровільно перейшов на бік радянської влади. В цьому переконував і лист генерала,

надрукований 9 листопада 1923 року львівською газетою «Діло». Результат був очікуваний: українській еміграції було завдано величезного удару.

Звільнений з ув'язнення, Ю. Тютюнник займався письменницькою працею (зокрема, видав доволі заангажовану книжку «З поляками проти України»). У Школі червоних старшин, як зауважував сам, читав «лекції з бандитизму»¹. Небезуспішно працював у кіно. Повторно заарештований 12 лютого 1929 року в Харкові. Етапований до Москви. 3 грудня 1929-го Колегія ОДПУ винесла вирок про вищу міру покарання. Розстріляний 20 жовтня 1930 року...

Якщо діяльність Ю. Тютюнника на військовій ниві досліджена доволі непогано (та й сам він залишив про це спогади), то цього не можна сказати про його участь у розбудові національної кінематографії. Найбільш відомі факти його кінематографічної діяльності стосуються участі в зйомках фільму «ПКП»² (де він зіграв... генерал-хорунжого Юрія Тютюнника) та співаторства в написанні сценарію, за яким Олександр Довженко зняв свій шедевр «Звенигора».

З означених питань маємо певну історіографічну літературу, хоча й далеко ще недостатню (це, зокрема, дослідження С. Тримбача³, Л. Брюховецької⁴, О. Шатайла⁵) та джерельну базу (наприклад, спогади українського та російського письменника й сценариста Олександра Мар'ямова⁶). Щодо джерельної бази, особливу увагу хотілося б звернути на видання, що побачило світ кілька років тому: «Юрій Тютюнник: від „Двійки” до ГПУ. Документи і матеріали»⁷, основу якого склало листування Ю. Тютюнника впродовж 1921–1929 рр. Оригінальні матеріали десятиліттями зберігалися у Галузевому державному архіві Служби зовнішньої розвідки України. Для кінознавців цінними є, зокрема, листи, що стосуються роботи Ю. Тютюнника у ВУФКУ (Всеукраїнському фотокіноуправлінні).

Крім вищезазначених фактів, була ще одна важлива сторінка діяльності колишнього генерала, пов'язана з «десятою музою» — робота на посаді секретаря редакційного сектору Правління ВУФКУ (яке тоді містилося в Харкові).

У структурі ВУФКУ редакційний сектор посідав особливе місце: сюди надсилалися всі сце-

нарії, працівники опрацьовували їх, і за тими результатами й приймалося рішення: розпочинати процедуру запуску у виробництво або ж спрямовувати «до кошика» (останні рішення застосовувалися набагато частіше).

Зважаючи на недостатнє вивчення діяльності Ю. Тютюнника на посаді секретаря редакційного сектору, мета публікації і полягає у заповненні цієї суттєвої прогалини шляхом введення до наукового обігу архівних документів, віднайдених у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України).

Серед представлених документів особливий інтерес викликає протокол засідання редакторату ВУФКУ від 7 квітня 1926 р., участь у якому взяв Ю. Тютюнник, поінформувавши присутніх про порядок розгляду сценаріїв і організацію роботи редакторів.

9 червня 1926 р., беручи участь у нараді представників ВУФКУ і письменників у справі оплати кіносценаріїв, Ю. Тютюнник висунув пропозицію — при встановленні ставок оплати принципово поділяти сценарії на дві категорії: оригінальні сценарії та інсценування за літературними творами.

Ю. Тютюнник прекрасно розумів проблеми, котрі виникали в сценарній справі. Свідченням цього є доповідна записка головного редактора — члена Правління ВУФКУ Бориса Ліфшиця і відповідального секретаря редакційного сектору ВУФКУ Юрія Тютюнника до Правління ВУФКУ про необхідність реорганізації редакційного сектора. Автори документа цілком слушно висунули пропозицію перейти від випадкового характеру придбання сценаріїв до системної роботи в цьому напрямі.

Безперечно, представлені документи висвітлюють лише окремі аспекти діяльності Ю. Тютюнника на згаданій посаді. Тож потрібно здійснювати подальші архівні пошуки. На превеликий жаль, величезний масив документального матеріалу не потрапив на архівне зберігання або був цілеспрямовано знищений (зважаючи на одіозну постать Ю. Тютюнника, такий варіант видається найбільш імовірним). Це значно ускладнює архівний пошук.

Протокол засідання редакторату ВУФКУ

7 квітня 1926 р., м. Харків

ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ РЕДАКТОРАТУ од 7 квітня 1926 р.

Присутні: тт. ТЮТЮНИК, РАДИШ⁸, ЛАЗУРІН⁹, ВОЛЬСЬКИЙ¹⁰, КОРЕНЕВКІНА¹¹.

Порядок денний:

1. Порядок розгляду сценаріїв
2. Робота редакторів.

С л у х а л и:

1. Порядок розгляду сценаріїв (інформування т. Тютюнника).

Щодо розгляду сценаріїв, то вони провадитимуться таким чином:

а/ Щодо художнього сценарія. Після реєстрації сценарія в канцелярії — його дається на рецензування одному з редакторів, який мусить подати докладну рецензію в рукописному вигляді. У рецензії редактор мусить зазначити: час дії, місце дії, сюжет, оцінку та висновки. Висновки мають бути такими: а/ відкинути, б/ дати сценарій на рецензування вдруге іншому редакторові або спеціалістові, в/ переробити і г/ прийняти.

До перемов з автором з приводу рецензії на його сценарій та рішення з того приводу — сценарій подається для санкції головному редакторові, і тільки після цього редактор провадить роботу далі щодо сценарія, аби уникнути непорозумінь поміж автором та редактором.

б/ Щодо наукового сценарія. Ці сценарії також підлягають вищезначеному порядку, але з тією різницею, що сценарій спочатку надсилається для висновку до відповідної установи й вже після цього дається редакторові для оцінки та висновку щодо його популярності та, так би мовити, екранности-кінематографічності і технічного виконання¹².

У х в а л и л и:

Прийняти до відому та виконання.

[С л у х а л и:]

2. Робота редакторів (інформування т. Тютюнника).

Всі сценарії розподіляються на два цикли: 1/ художній і 2/ науковий. Перші, в свою чергу, розподілятимуться на два підцикли: а/ рев[олюційна] романтика та рев[олюційно]-історичні і б/ загалом художні. Двоє з редакторів будуть працювати над художніми сценаріями й один над науковим. На обов'язку кожного редактора полягає постачання редсектору сценаріями по своєму циклу. Він організовує авторів і провадить з ними переговори, інформуючи про те відп[овідального] секретаря. Оформлення стосунків редсектору з автором належить до відповідального секретаря.

В разі, коли редактор певного циклу не має своїх сценаріїв, то він повинен читати сценарії іншого циклу.

Т[ов.] ВОЛЬСЬКИЙ: Безумовно, цей розподіл — раціональний, крім поділу на підцикли в художньому циклі, бо елементи романтики й історичні¹³ органічно з'єднуються¹⁴. На мій погляд,¹⁵ з цим питанням слід заждати 1,5-2 місяці, коли ми виявим цілком свої індивідуальні відзнаки¹⁶.

Т[ов.] РАДИШ: Це принципіальне питання має дуже важливе значіння, а тому його слід попередку обміркувати й вже після влаштувати нараду. Мої пропозиції зводяться к такому: через те, що редактори зовсім невідготовані по данному питанню, відкласти нараду на короткий термін — це, по-перше, і, по-друге: вважати за необхідне присутність одного з членів Правління [ВУФКУ].

Т[ов.] ТЮТЮНИК: Доводжу до відому т[оваришів] редакторів, що це не є постанова Правління, а лише погляд. Постанову буде винесено після погодження з редакторатом. На мій погляд, думка Правління ясна, й ми лише мусимо висловити нашу думку щодо зачепленого питання, й положення, які ми висунемо, будуть прийняті Правлінням до відому при остаточнім рішенні.

Т[ов.] РАДИШ: Коли наш погляд буде попереднім, то бажано б було, щоб в протоколі було зафіксовано не лише голий факт, а всі аргументи, які висовують редактори. З свого боку прошу поставити на голосування мої пропозиції.

Т[ов.] ВОЛЬСЬКИЙ: Базуюсь на попередніх нарадах, я дивлюсь на це песимістично. По більшості було так, що фіксували одне, а робили друге.

Взагалі ж, проти цієї пропозиції, в принципі, нема чого перечити, а тільки треба її ще деталізувати. Було б раціональним одкласти нараду на п'ятницю або суботу, щоб редактори могли обміркувати це питання й поставити на затвердження положення, які будуть нами пророблені.

Т[ов.] ЛАЗУРІН: До цього питання треба підходити дуже обережно, через те, що це є надзвичайно серйозна річ, яка торкається роботи ВУФКУ в цілому й редакторату зокрема. Фіксувати на папері такі жваві, серйозні речі — це не те, що їх попереднє обговорити. Також необхідна присутність компетентного товариша, члена Правління, який міг би сказати можливе те або інше становище чи ні. Крім того, у нас є ще ціла низка питань, деталей, що зустрічаються під час роботи й які потрібно також розв'язати. У мене є дві пропозиції, аналогічних пропозиц[іям] т. Радиша, а саме: 1/ встановити певний термін, щоб редактори встигли обміркувати це питання і 2/ при вирішенні таких принципових питань вважати за необхідне присутність члена Правління.

Виноситься слідуюча резолюція:

1/ З ОГЛЯДУ НА ТЕ, ЩО ПИТАННЯ ЯКЕ ЗАЧЕПЛЕНО, НЕ ЗВАЖАЮЧИ НА ЙОГО ЧИСТО ПРАКТИЧНИЙ ХАРАКТЕР, ЗВ'ЯЗАНИЙ, У ПРИНЦИПІ, З ЦІЛОЮ ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВУФКУ, Й ТОМУ, ЩО

2/ ЦЕ ПИТАННЯ НАДТО СКЛАДНЕ, Й ЩОБ ПОДАТИ ПРАВЛІННЮ НЕ ЛИШЕ ГОЛІ ВИСНОВКИ, АЛЕ Й АРГУМЕНТИ, – НАРАДУ ВІДКЛАСТИ [НА] ТЕРМІН НЕ МЕНШЕ, ЯК ДО СУБОТИ 10/IV, ЩОБ ТИМ САМИМ ДАТИ РЕДАКТОРАМ МОЖЛИВІСТЬ ОБМІРКУВАТИ ЦЕ ПИТАННЯ. А ТАКОЖ ВВАЖАТИ ЗА НЕОБХІДНЕ ПРИСУТНІСТЬ НА НАРАДІ ЧЛЕНА ПРАВЛІННЯ. Резолюція голосується, й приймається всім редакторатом.

ГОЛОВА (підпис) [Ю.Тютюнник]

СЕКРЕТАР (підпис) [Кореневкіна]

ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 556-557. Машинопис. Оригінал

**Службова записка секретаря редсектору ВУФКУ Ю. Й. Тютюнника
до члена Правління ВУФКУ П. Ф. Нечеса¹⁷ про складання кошторису
редакційного сектора на травень 1926 р.**

20 квітня 1926 р., м. Харків

Шановний Павло Хведорович!

Виїзжаючи до Одеси, я забув залишити Вам матеріали до складання кошторису на травень місяць по редсектору. Тому рішив послати Вам поштою вимітки про видатки редсектору, які обов'язково доведеться зробити в травні, бо та вимітка в своїй основі зроблена згідно з угодами.

Вимітку додаю до цього на окремому листі.

З пошаною (підпис) [Ю.Тютюнник]

20/IV.26 року

ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 552. Рукопис. Оригінал

Кошторис редакційного сектору ВУФКУ на травень 1926 р.

20 квітня 1926 р., м. Харків

I. Передбачені видатки:¹⁸

Стар[ицькій]-Черняхівській ¹⁹	800
Гальперінові ²⁰ та Шкурупію ²¹	900
Поліщукові ²²	300
Яновському ²³	300
Похилевичу ²⁴	250
Борзаківському ²⁵	300
Мандрика	250
Хоткевичу	700
Квітко та Юдицький	225
—//— на роз'їзди	200
Рецензентам	200
Аванси	1200
Всього	5625
<u>II. Непередбачені видатки:</u>	565

Всього за травень	6190
<u>III. Дефіцит за квітень</u>	1600
Всього	7790 (сім тисяч сімсот дев'яносто крб).

20/IV.26 р.
(Підпис) [Ю. Тютюнник]
ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 553. Рукопис. Оригінал

**Протокол наради представників ВУФКУ і письменників
у справі оплати кіносценаріїв**

9 червня 1926 р.

ПРОТОКОЛ

наради з дня 9/VI-26 року, що відбулася з ініціативи ВУФКУ для встановлення ставок і модуса оплати кіносценаріїв

ПРИСУТНІ: тт. ЛІФШИЦЬ²⁶ та ТЮТЮНИК — од ВУФКУ, т. ПАНЧ²⁷ — од місцькому письменників, т. ГРОМІВ²⁸ — од УТОДІКа²⁹, т. РАДИШ — од КОРЕЛІСа³⁰, т. Слісаренко — од ВАПЛІТЕ³¹.

Головує тов. ЛІФШИЦЬ. Секретар тов. ТЮТЮНИК.

<u>Слухали:</u>	<u>Постановили:</u>
Тов. РАДИШ заявляє, що КОРЕЛІС доручив йому перед нарадою зачитати заяву ³² і приєднати її до протокола. Заява зачитується. <u>Примітка:</u> Зміст заяви КОРЕЛІСа — в додаток до протоколу. Тт. ПАНЧ, ГРОМІВ та СЛІСАРЕНКО ³³ від імени організації, що вони представляють, приєднуються до заяви КОРЕЛІСа.	Приєднати заяву до протоколу.
Тов. ЛІФШИЦЬ заявляє, що на цій нараді має бути обговорено лише справу оплати кіносценаріїв.	Приймається до відома.
Тов. ТЮТЮНИК інформує, що ВУФКУ вважає за необхідне при встановленні ставок оплати принципово поділяти сценарії на дві категорії: а/ оригінальні сценарії, б/ інсценіровка за літературними творами. Тов. СЛІСАРЕНКО з того приводу вважає, що під окрему категорію треба поставити «історичні» сценарії.	
З приводу того питання розпочинається дискусія, в результаті якої тов. ЛІФШИЦЬ вносить пропозицію про поділ сценаріїв на категорії: а/ історичні-оригінальні, б/ сучасні-оригінальні.	Пропозиція т. ЛІФШИЦЯ приймається.
Тов. РАДИШ щодо ісценіровок вносить пропозицію: АВТОРСЬКИЙ ГОНОРАР СЦЕНАРИСТІВ ЗА ІНСЦЕНІРОВКИ МАЄ БУТИ НА 25% МЕНШИЙ ВІД ГОНОРАРА ЗА ОРИГІНАЛЬНІ СЦЕНАРІЇ. Тов. ЛІФШИЦЬ порушує питання про розмір оплати за сценарії, що потребують більшої чи меншої праці для остаточного викінчення. В практиці трапляються випадки, що по тій чи іншій причині [автор] не може викінчити задуманого сценарія.	Пропозиція т. РАДИША приймається.
Після короткої дискусії з того приводу тов. СЛІСАРЕНКО вносить пропозицію <u>оплачувати обробку (чи доробку) таких невикінчених сценаріїв у розмірі від 25% до 75% цілої встановленої суми авторського гонорара.</u>	Ухвалюється пропозиція тов. СЛІСАРЕНКА про оплату за остаточну обробку в розмірі 25-75% з цілої суми встановленого авторського гонорару.
Прибув для участі в нараді представник АРКа тов. <u>ВОЛЬСЬКИЙ.</u>	

Тов. <u>ЛІФШИЦЬ</u> порушує питання про принципи оплати наукових сценаріїв, зазначаючи, що, як правило, над науковими сценаріями доводиться працювати двом особам: спеціалістові чи науковому робітникові і досвідченому в кінематографії сценаристові. Пропонує платити в таких випадках за джерела (лібрето, матеріали) 25-50%, а 50-75% з цілої суми гонорара виплачувати сценаристові	Ухвалюється пропозиція тов. ЛІФШИЦЯ про оплату наукових матеріалів та лібрето до сценаріїв 25-50%, а 50-75% з цілої суми гонорара виплачувати сценаристам.
Тов. <u>ГРОМІВ</u> пропонує внести в протокол, що ВУФКУ погоджується виплачувати відсотки від прибутків з демонстрування фільмів сценаристам по даному фільму.	
Тов. <u>ЛІФШИЦЬ</u> заявляє, що це питання не вирішено Правлінням ВУФКУ, тому представники ВУФКУ не можуть брати участі в обговоренні цього питання.	Представники від організацій визнають за бажане, щоб автори одержували відсотки прибутків од демонстрування фільмів. Представники ВУФКУ утримуються від голосування.
Тов. <u>ЛІФШИЦЬ</u> щодо <u>ставок оплати</u> за кіносценарії інформує, що, згідно існуючій у ВУФКУ розцінці, гонорар за повнометражні кіносценарії являє суму 750-1125 крб. Тов. <u>ГРОМІВ</u> пропонує суму 1125 крб уважати за найнижчу ставку оплати кіносценаріїв. Тов. <u>РАДИШ</u> вважає, що треба виходити зі ставки оплати праці сценариста найвищої кваліфікації, беручи на увагу, що середній заробіток літератора є сума 500 крб місячно. Тов. <u>ЛІФШИЦЬ</u> пропонує встановити ставки оплати за кіносценарії від 1125 крб до 2500 карб.	
Тов. <u>ВОЛЬСЬКИЙ</u> вважає, що ставки треба встановити від 1500 до 3000 [крб] за кіносценарій.	Ухвалюється [пропозиція] полишити вирішення [питання] про розмір ставок оплати за кіносценарії до наступного засідання, що має відбутися 16.VI-26 року.

Засідання наради зачинається.

ГОЛОВА (підпис) [Лівшиць]

Секретар (підпис) [Тютюнник]

ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 479-479 зв. Машинопис. Оригінал

Доповідна записка головного редактора — члена Правління ВУФКУ Б. Я. Ліфшиця і відповідального секретаря редакційного сектору ВУФКУ Ю. Й. Тютюнника до Правління ВУФКУ про необхідність реорганізації редакційного сектора не пізніше 10 червня 1926 р.³⁴, м. Харків

ДО ПРАВЛІННЯ ВУФКУ

Виробничого відділа по редакційному сектору

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА

В процесі роботи редсектора, що до цього часу виявлялась головним чином в рецензуванні сценарних матеріалів, довелося переконатися, що сектор у такий спосіб не являється, як то мислилося, організатором сценарної творчості та виготовлення у відповідній кількості гідних до постановки сценаріїв. При такому порядкові, беручи на увагу розвиток кіновиробництва, виникатиме непевність у роботі кінофабрик, бо придбання сценаріїв залежить од випадкового притоку сценарних матеріалів до ВУФКУ, а не за якимсь певним, хоч би й орієнтовочним, планом. Отже, вже нині необхідно встановити, в цілях придбання сценаріїв й організації творчості, ясно окреслені організаційні форми та шляхи. Для того в першу чергу необхідно:

I. Реорганізувати сектор в дійсно редакційний, що матиме, головним чином, завдання організувати справу систематичного постачання сценаріями кінофабрик, забезпечуючи ВУФКУ від т.зв. сценарних криз.

Якщо Правління ВУФКУ погоджується на вказану реорганізацію, необхідно, щоб було дано дозвіл виробничому відділу підшукати відповідних редакторів згідно завданням редакційного сектора.

II. Редакційний сектор має приступити до організації сценарної справи за таким планом:

А. Виготовлення та придбання сценаріїв, що, як правило, потрібуватимуть над собою праці лише редакторів сектора, тобто тих сценаріїв, що належатимуть темами до:

а/ революційної романтики та побуту,

б/ історичних — з історії України та всесвіту — в розрізі революційних рухів.

Б. Виготовлення та придбання сценаріїв, що, як правило, потрібуватимуть наукового чи спеціального редагування, тобто:

а/ дитячі сценарії,

б/ наукові з перевагою сільськогосподарських.

III. Для провадження роботи за планом, що вказано, орієнтовочний штат сектора має бути таким:

відповідальний секретар — 1,

редакторів — 2.

IV. По реорганізації робота в секторі буде провадитися таким способом:

а/ Відповідальний секретар за директивами технічного директора — члена Правління керує роботою в цілому та розподіляє обов'язки поміж співробітниками сектора згідно з планом, що вказаний в розділі II під лл.³⁵ А і Б. б/ Редактори в дорученій кожному галузі під керівництвом відповідального секретаря організують справу придбання сценаріїв для ВУФКУ. Вони: 1/ Збирають і подають відповідальному секретареві матеріяли до виробничого плану сектора. 2/ Підшукують, добирають і систематизують необхідні теми, сюжети та матеріяли, що за ними, згідно з планом, на думку редакторів, можна замовити творення сценаріїв. 3/ Після доклада відповід[ального] секретареві за його санкцією редактори провадять попередні переговори про творення й придбання сценаріїв, підшукуючи для того відповідних авторів. 4/ З моменту, як ВУФКУ, в особі відповід[ального] секретаря сектора, замовить авторові творення сценарія — і до моменту остаточного ухвалення до постановки, редактор в тій чи іншій формі працює над сценарієм, стимулюючи автора до своєчасного закінчення й здачі готового сценарія до ВУФКУ.

/ЛІФШИЦЬ/

/ТЮТЮНИК/

ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 548-548 зв. Машинопис. Копія

**Доповідна записка відповідального секретаря редсектору ВУФКУ Ю. Й. Тютюнника
головному редакторові — члену Правління ВУФКУ Б. Я. Ліфшицю
про забезпечення редакційного сектора зшитками службових записок**

2 липня 1926 р., м. Харків

ГОЛОВНОМУ РЕДАКТОРОВІ — ЧЛЕНУ ПРАВЛІННЯ

тов. ЛІФШИЦЮ

Відповідального секретаря редсектора Ю.ТЮТЮННИКА

Доповідна записка

З переходом до праці редсектора згідно новому положенню, редакторам в порядку практичної роботи доводиться листуватися з авторами. Проводити те листування в звичайному порядку через апарат канцелярії немає рації, щоб не навантажувати надто роботою апарата; до того ж, і саме листування, фактично, має напівофіційний характер, що не завше формально зобов'язує ВУФКУ до певних, зарані визначених висновків. Проте необхідно, щоб від того листування залишалися сліди, по яких можна було б у будь-який мент уявити собі про стосунки редактор — автор. Для того редакторам треба мати зшитки службових записок.

Крім того, доповідаю, що до цього часу і цілий редсектор не має власних зшитків службових записок і примушений користуватися зшитками інших секторів.

Зважаючи на вказане, прошу розпорядження, щоб було заготовлено зшитки службових записок:

1. Для відповідального секретаря редсектора.

2. Для редакторів.

/Ю.ТЮТЮНИК/

2 VII-1926 р.³⁶

ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 530. Машинопис. Копія

**Рапорт відповідального секретаря редсектору ВУФКУ Ю. Й. Тютюнника
технічному директору — члену Правління ВУФКУ Б. Я. Ліфшицю
про додаткові асигнування редакційному сектору на липень 1926 р.**

16 липня 1926 р., м. Харків

Технічному директору — члену Правління тов. Ліфшицю

Відповідального секретаря редсектора Ю. Тютюнника

Рапорт

Складаючи кошторис по редсектору на липень місяць ц.р., ми брали за підставу ставки авторського гонорару за старою розцінкою, що існувала в редсекторі. Та в зв'язку з переглядом ставок гонорару за сценарії в сторону їх збільшення, виявилось, що асигнованої суми — 4500 карбованців — на липень місяць не вистачило, й вона за першу половину місяця вичерпана. А згідно з угодами і при щоденній роботі редсекторові необхідно буде і в другій половині липня робити витрати, бо в противному разі робота загальмується, і ми станем перед загрозою конфлікту з авторами, що їм належать виплати згідно з угодами.

На підставі вказаного прошу Вашого клопотання про додаткову асигновку на липень місяць для видатків по редсектору двох тисяч (2000) карбованців.

16 липня 1926 р.

Ю. Тютюнник

ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 528. Рукопис. Оригінал

¹ Веденеев Д. В. Украинский фронт в войнах спецслужб : Исторические очерки / Дмитрий Веденеев. — К. : «К.И.С.», 2008. — С. 54.

² «ПКП» — вироб-во Одеської кінофабрики, 1926 р., реж. Г. Стабовий, А. Лундін. В ідеологічному трактуванні стрічка розшифровувалася, як «Пілеудський купив Петлюру». Насправді ж, аббревіатура РКР, що містилася на вагонах (польською «Polska Koleja Panstwowa»), означала їх приналежність до Польської державної залізниці.

³ Тримбач С. В. Олександр Довженко: Загибель богів. Ідентифікація автора в національному часо-просторі / Сергій Тримбач. — Вінниця : Глобус-Прес, 2007. — 800 с.

⁴ Брюховецька Л. Генерал-хорунжий як сценарист / Лариса Брюховецька // Кіно-Театр. — 2012. — № 1. — С. 18–22.

⁵ Шатайло О. Л. Генерал Юрко Тютюнник / Олег Шатайло. — Львів : Світ, 2000. — 144 с.

⁶ Мар'ямов О. У двобої з Довженком / Олександр Мар'ямов // Речник української культури. Майк Йогансен у спогадах, листах, матеріалах / Упорядкув., передм., прим. І. М. Лисенка. — К. : Рада. — С. 91–97.

⁷ Юрій Тютюнник: від «Двійки» до ІПУ. Документи і матеріали / Інститут історії України НАН України ; [упоряд. : В. Ф. Верстюк, В. В. Скальський, Я. М. Файзулін]. — К. : Дух і літера, 2011. — 616 с.

⁸ **Радиш (Косач) Василь Георгійович** (1889–1956) — сценарист, режисер. у 1927–1929 — завідувач художнього відділу, в 1929–1932 — режисер Одеської кінофабрики. з 1934 р. в Москві (рішення переїхати, за деякою інформацією, було прийняте під впливом «чистки» на Одеській кінофабриці). Автор сценаріїв фільмів «Тарас Трясило» (1926), «Велике горе маленької жінки», «Тобі дарую» (1929); зняв фільми «Тобі дарую» (1929), «На великому шляху» (1932) та ін.

⁹ **Лазурін (Басвський) Соломон Мойсейович** (1899–1959) — український сценарист. На-

вчався в Харківському інституті народної освіти. В 1920-х рр. працював у кіножурналі ВУФКУ «Маховик», у 1930-х — заступник директора — начальник художньо-виробничого відділу Київської кіностудії. На початку 1938 р. Спецколегією Верховного суду УРСР засуджений до двох років позбавлення волі. Під час Другої світової — кореспондент г-ти «Кустанайская правда». Після війни — редактор Київської кіностудії. Авт. сцен. ф-мів: «Вендета» (1924, в співавт.), «Боротьба гігантів», «Ордер на арешт» (обидва 1926), «Два дні» (1927), «Три кімнати с кухнею» (1928), «Інтриган» (1935), науково-популярних та ін.

¹⁰ **Вольський Борис Георгійович** — редактор.

¹¹ **Кореневкіна З. В.** — діловод.

¹² 15 квітня 1926 р. Ю. Тютюнник написав доповідну записку завідувачеві виробничого відділу ВУФКУ, в якій висунув своє бачення підготовки сценарію наукового фільму: «Відносно справи з виробництвом наукового фільму, [то] ВУФКУ повинно встановити певний курс у тій справі, на підставі якого редсектор провадитиме свою роботу по придбанню наукових сценаріїв. Яскраво треба визначити ось таке:

1. Має бути науковий фільм сюжетним чи безсюжетним.

Вважати, що той фільм має бути популярно-науковим і безсюжетним, бо сюжет лише шкідитиме цільовій установці фільму, не надаючи йому навіть задовольняючої художньої якості.

2. Чи науковий сценарій перед ухваленням до постановки повинен мати візу відповідної установи, яка провадить пропаганду знань у даній галузі, чи він не повинен мати такої візи.

Вважаю, що віза компетентної установи обов'язково повинна бути на сценарієві перед ухваленням його до постановки, бо та віза забезпечуватиме ВУФКУ від будь-яких нарікань і нападок з боку відомств, які зацікавлені в демонструванні того чи іншого фільма. Крім того, бажано, щоб зацікавлені відомства рекомендували ВУФКУ відповідних авторів, яким маємо замовляти наукові сценарії.

3. Чи виробничий план наукового фільма ВУФКУ виробляється незалежно від бажань зацікавлених відомств, чи, базуючись на відповідних заявках відомств.

Вважаю, що ВУФКУ повинно приймати на увагу заявки відомств при складанні плану, проте не виключається і постановка наукових фільмів, які ВУФКУ вважає корисними, хоч би вони й не значилися в заявках відомств» (ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 554).

¹³ Припущення, бо останні літери — нерозбірливі.

¹⁴ Вписано від руки червоним чорнилом; далі слово «але» закреслено.

¹⁵ Далі слова «він передчасний» закреслені червоним чорнилом.

¹⁶ Вписано від руки червоним чорнилом.

¹⁷ **Нечес (Нечеса) Павло Федорович** (1891–1969) — організатор кіновиробництва. Учасник громадянської війни. В 1922–1923 рр. — заступник дир-ра Ялтинської кінофабрики, 1925–1936 — член Правління ВУФКУ, директор Одеської, Київської кінофабрик. у 1937 р. заарештований, засуджений до 5 р. виправно-трудова таборів. З середини 1950-х — начальник виробництва, директор ф-мів на Київській кіностудії.

¹⁸ Тут і далі в документі підкреслення — наше.

¹⁹ **Старицька-Черняхівська Людмила Михайлівна** (1868–1941) — український драматург, прозаїк, поетеса, перекладач.

²⁰ Можливо, йдеться про **Гальперіна Мойсея Самойловича**, який у 1920-х рр. працював у ВУФКУ на посадах завідувача Київського обласного відділу, заступником Одеської кінофабрики, інспектором комерційного відділу Правління ВУФКУ. **Шкурупій Гео** (справж. Шкурупій Георгій (Юрій) Данилович; 1903–1937) — український поет, прозаїк. Розстріляний.

²² **Поліщук Валер'ян Львович** (1897–1937) — український поет, прозаїк, літературний критик, публіцист. Розстріляний.

²³ **Яновський Юрій Іванович** (1902–1954) — український прозаїк, поет. У 1925–1927 рр. працював редактором ВУФКУ, головним редактором Одеської кінофабрики. Наказом голови Правління ВУФКУ О. Шуба від 20 серпня 1927 необґрунтовано звільнений з посади редактора Одеської кінофабрики.

²⁴ **Похилевич** — сценарист.

²⁵ **Борзаківський Олександр Устинович** у 1928 р. — заввідділу культурфільмів ВУФКУ. В 1930 р. у новоствореному Київському державному інституті кінематографії очолив навчальну частину. В 1937 р. включений до «розстрільного списку».

²⁶ **Ліфшиць Борис Якович** (1897–1937) — редактор, відповідальний секретар «Універсального журналу» («УЖ»), газети «Пролетар» та ін. у ВУФКУ, зокрема, був членом Правління, головним редактором. Засуджений Військовою колегією Верховного суду СРСР до ВМП, розстріляний. Реабілітований 1957.

²⁷ **Панч Петро Йосипович** (справж. Панченко; 1891–1978) — український письменник, член «Плугу», ВАПЛІТЕ, ВУСПП.

²⁸ **Громів Олесь** (справж. Тарнаутський Олександр Єфремович; 1902–?) — український письменник, член «Плугу», ВАПЛІТЕ.

²⁹ **УТОДІК** — Українське товариство драматургів і композиторів.

³⁰ **КОРЕЛІС** — Колектив режисерів, літераторів, сценаристів.

³¹ **ВАПЛІТЕ** — Вільна академія пролетарської літератури.

³² Ось текст цієї заяви: *«Надаючи великого значення справі матеріальної оплати сценарно-творчої роботи, що повинна давати авторам змогу відтворити, тобто можливість продукувати нові й нові сценарії, КОРЕЛІС доводить до відома наради в справі [встановлення] ставок і модус[ів] оплати сценаріїв, а також до відома Правління ВУФКУ, що скликало цю нараду, таке:*

1. Врегулювання справи матеріальної оплати сценарно-творчої роботи є поважний і впливовий, проте частковий захід щодо ліквідації сценарної кризи й кризи нашого кіномистецтва й кіновиробництва взагалі.

2. Що без одночасного проведення:

а/ твердого курсу на задоволення творчої заінтересованості авторів і

б/ без твердого курсу на втягнення в кіновиробництво нових ідеологічно радянських творчих мистецьких сил, зв'язаних з українською культурою,

— чисто матеріальні заходи не дадуть потрібно ефекту і не виведуть, по суті, кіномистецтво й кіновиробництво УСРР з кризи, а загонять її вгору, давши лише фальшивий ефект видужання.

Факт подачі цієї заяви прошу запротоколювати, а саму заяву приложити до протоколу сьогоднішньої наради.

9 червня 1926 року» (ЦДАВО України. — Ф. 1238. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 482).

³³ **Слісаренко Олекса Андрійович** (справж. Сніцар; 1891–1937) — український поет і прозаїк. Розстріляний.

³⁴ Датується за службовими помітками на документі.

³⁵ Літерами.

³⁶ Дописано від руки.